

esf european
social fund in the
czech republic

EUROPEAN UNION

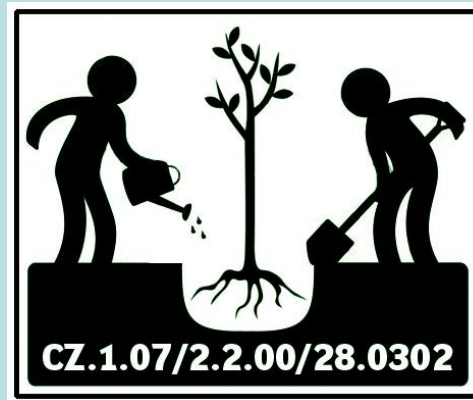
MINISTRY OF EDUCATION,
YOUTH AND SPORTS

Mendel
University
in Brno

INVESTMENTS IN EDUCATION DEVELOPMENT

Datum: 27. 11. 2013

- **Inovace studijních programů AF a ZF MENDELU**
- **směřující k vytvoření mezioborové integrace**
- **CZ.1.07/2.2.00/28.0302**

Tato prezentace je spolufinancovaná z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky

NEKONVENČNÍ
POHLED
NA OCHRANU
ROSTLIN

CO A JAK ŠKODÍ

Škodliví činitelé (hmyz, roztoči, obratlovci, viry, bakterie, fytoplazmy, houby) - cca 8 000, z toho 180 velmi významných

- Plevelle - 150 botanických druhů

Škodlivost: (ztráty na výnosech v podmínkách střední Evropy)

- při současné úrovni ochrany - cca 30 %

- kdyby se ochrana neprováděla - cca 50 - 80 %

Jen kobylinky denně zkonzumují okolo 80 000 tun rostlinné hmoty

Snížení výnosů vyloučením chemické ochrany:

- Japonsko -- pšenice o 18 %, sóji 32 %, rajčat 39 %, rýže 49 %, hl. zelí 56 %, jablek 76 %.

- USA (i s vyloučením N hnojiv) - kukuřice o 77 %, bavlna 59 %, sója 49 % a pšenice 29 %

- *Omezení počtu účinných látek (cut-off EU):* vliv na zvýšení rizika vzniků rezistence a vliv na výnosy a ceny - pšenice -20 % výnosy a +20 % ceny, brambory -22 % výnosy a +20 % ceny, zelenina -25 % výnosy

DĚJINNÝ VÝZNAM CHOROB A ŠKŮDCŮ

- Fosilní nálezy - více než 500 mikroskopických hub, které parazitovaly na rostlinách
- Bible - kobyly, housenky, rzi, sněti (boží rány)
- Irsko (1845-1848) - plíseň bramboru: 2,5 mil. vystěhovanců a $\frac{1}{4}$ mil. smrt hladem
- Cejlon (Srí Lanka) - parazitická rez změnila největšího světového producenta kávy na největšího světového producenta čaje
- Střední a jižní Evropa (Francie, Itálie, Rakousko) - od r. 1850 padlí a mšička révokaz vinice zdecimovaly
- Námel- 1128-1129 - v Paříži více než 14 tis. smrtelných otrav
1736 -1737 - v Krkonoších více než 500 lidí onemocnělo

Saranče stěhovavé - rel. malý roj = 800 000 tun kobylek zkonsumuje tolik potravy, co by denně uživilo 200 mil. lidí nebo 2,5 mil. velbloudů nebo 800 000 slonů

PŘÍRODNÍ vs. CHEMICKÉ

Někteří lidé zužují složité problémy života a přírody do prostého názoru, že **vše co je přírodní, je i dobré a vše co je umělé, chemické, syntetické nebo vyrobené člověkem je špatné.**

Kde je však hranice mezi „přírodním“ a „chemickým“? - (bio)chemik dokáže **vše živé přepsat do chemických vzorců a rovnic** a mnohé i „uměle“ vytvořit.

- Uhlí, ropa, osinek (azbest), čilský ledek, kuchyňská sůl, tisíce jedovatých botanických druhů (2 000 mají insekticidní účinky) 30 000 živočichů, které jsou nebezpečné člověku
- **jedovatí živočichové** mají ročně na svědomí 300 000 lidských životů (z toho hadi 130 000, štíři 2 000, psi pokoušou ročně 4,7 mil. lidí atd.)
- **komár *Anopheles gambiae*** přenáší malárii, kterou ročně onemocní 500 mil. lidí z nich 1 mil. zemře)
- několik tisíc lidí mají na svědomí dravci (velké kočky, krokodýli, hroši, sloni atd.).
- další přírodní jedy: ricin - (50 g zabije 130 000 lidí), strychnin (alkaloid kulčiby obecné), nikotin, kurare, morfin, kokain, meskalin, botulotoxin (1 000x jedovatější než sarin, 30 000x jedovatější než TCDD (tetrachlorodibenzodioxin) a 800 000x jedovatější než cyankáli - 100 g by vyhubilo všechno lidstvo)
- Biologické zbraně
- Jen padajícími kokosovými ořechy je ročně usmrceno asi 2 000 lidí!
- Dokázalo by lidstvo přežít jen s bylinnými léky bez léků „chemických“?
- Jsou antibiotika přirozené látky nebo chemické?
- Jaký je rozdíl mezi vitaminem C či β -karotenem z rostlin a synteticky vyrobenými?

Paracelsus: „Dosis sola facit venenum“ (mezi lékem a jedem je rozdíl jen v dávce)

PŘÍRODNÍ vs. CHEMICKÉ - pokračování

Potenciální karcinogeny obsahují i bylinky, léčivky a ostatní potraviny (*estragol* v bazalce, *symphtin* v kostivalu, *allyl isothiokyanát* (glukosinolát) v hořčici a všech ostatních brukvovitých (struma, biofumigace, OO řepky, rukola (*Eruka*), *hydracin* v žampionech, *kumarin* v mařince, jahodách, malinách, ostružinách, datlích, meruňkách, třešních, *safrol* ve skořici a muškátovém oříšku), *psolaren* - petržel, celer, limetky - (fotosensibilita), *D-limonen* - citrusové džusy, *kyselina kofeinové* - různé ovoce včetně jablek
V pivu je více než 3 000 chemických látek (více než 800 jich bylo identifikováno) a více než 30 prvků

- Šálek kávy obsahuje 10x, krajíček chleba 4x, láhev Coca-Coly 45x, šálek bylinkového čaje 20x více potenciálních karcinogenů než kolik jich přijímáme v průměrné denní dávce z pesticidů

Všechny syntetické látky podléhají přísné kontrole, což nelze tvrdit o přirozených látkách

Největší a současně nejstarší chemickou továrnou na světě je příroda, která současně je zdrojem velkého množství jedů, z nichž některé se vyskytují v koncentracích nebezpečných životu.

PŘÍRODNÍ ANTINUTRIENTY

Rostliny obsahují:

mykotoxiny: ochratoxiny (*Penicillium veridicatum* - obilí)

patulin (*Penicillium patulinum*, *P. expansum* - jablka, zelenina)

citrin, aflatoxiny, zearalenon, fumonisin, trichotheceny, sterigmatocystin, kyselina cyklopiazonová, rokvefortin C, kyselina penicillová, fusarin C, alternarioly, altertoxiny, námellové alkaloidy, aj.

- solanin (brambory)
- tomatin (nezralá rajčata, brambory, lilek)
- kumariny (mrkev, celer, petržel, citrusy, moruše)
- furanokumariny (mrkev, celer, petržel, citrusy, angelika lékařská)
- lektiny (hrách, fazol, sója)
- saponiny
- kyselina šťavelová (špenát, rebarbora)
- D-limonen (pomerančový džus)
- kyselina kofeinová (ovoce včetně jablek)
- alkaloidy endofytních hub - *Neotyphodium* spp. (pyrolyzidiny, ergopeptidy, peramin, lolitremy)
- dále: saponiny, kyanogenní glykosidy, steroidní glykosidy, alkaloidy, glukalkaloidy, polyfenoly, flavonoidy, aldehydy, terpeny, hydraziny, astrogeny, strumigeny a řadu dalších „**přírodních antinutrientů**“.

Maliny obsahují 14 různých kyselin, 32 alkoholů, 14 aldehydů a ketonů, 20 esterů, 3 uhlovodíky atd.

K silně toxickým látkám patří strychnin, brucin, kokain, morfin, tubokurarin, atropin aj.

V Lékopisu je 57 **léčivých** rostlin, které se pro svou *toxicitu* nesmějí prodávat.

TOXICITA PESTICIDŮ - I

LD₅₀ pesticidů (v celkovém průměru) 400 - 14 000 mg/kg
fungicidů v r. 1960 1 000, v r. 1982 4 000, nyní 7 200
kuchyňská sůl 3 000, cyankáli 80, strychnin 60, kurare 30, mykotoxiny
1 - 6, batrachotoxin 0,001, botulotoxin 0,0001 (biopreparát Botoculutical !!!),
nikotin 10, Ryania 450, rotenon (*Derris*) 700 (silně toxický pro ryby), kvasiové dřevo
(*Quassia*) 1 500, anabazin (*Anabasis*) 1500 mg/kg

Z přibližně 900 pesticidů (1999):

- toxicita *pro člověka* - ZNJ 11, 718 nehodnoceno jako jed ani jinak škodlivá látka
- toxicita *pro včely* - J - 10, Š - 31, RN - 423
- toxicita *pro zvěř* - nebezpečné - 5
- toxicita *pro ptáky* - toxické, vysoce toxické a nebezpečné - 6
- toxicita *pro půdní makro- a mikroorganismy* - toxické nebo škodlivé - 1

Ročně je syntetizováno 150 až 200 tis. chemikálií a ke komerci je jich využito jen 5 až 7 (za celou dobu asi 600). Náklady na vývoj jednoho registrovaného pesticidu - cca 600 - 800 mil. USD, z toho 65 % na toxikologické a ekologické testy.

TOXICITA PESTICIDŮ - II

I přísná pravidla pro výrobu dětská výživy (méně než 0,01 mg reziduí na 1 kg produktu) dovolují u jabloní použít 9 až 12 postřiků fungicidními přípravky a 2 až 3 postřiky insekticidy. Důležité je však vědět, kdy je třeba ošetření jednotlivými přípravky ukončit (= poslední termín ošetření)

PŘIROZENÉ PESTICIDY - I

Fosilní nálezy - více než 500 různých parazitních hub. Proti nim si rostliny ve svém fylogenetickém vývoji vytvořily obranné mechanismy, které jsou průběžně překonávány a vytváří se mechanismy nové - **nekonečný a nelítostný boj mezi organismy**. Momentální výsledek: každý rostlinný druh musí odolávat přibližně stovce různých jiných organismů

Sir David Attenborough: Příroda je džungle plná chemických a biologických zbraní

Rostliny se brání:

- *anatomickou stavbou* (povrchové chloupky, trny, ostny, vosky, stavba pokožky)
- *fyziologickou činností* (hypersenzitivní reakce, tvorba klejů a pryskyřic)
- chemickými obrannými reakcemi: **přírodní pesticidy** (z několika set tisíc látek, jež rostliny obsahují je jich 5 až 10 tis. „biologicky aktivních“ a jednotlivé rostliny jich pak obsahují 40 až 50, z nichž polovina je potenciálně karcinogenní povahy. I když je jich v potravě cca 10 000x více než syntetických pesticidů, jsou v naprosté většině případů v podlimitním množství (pestrá strava a ne monodiety či „selektivní jedlíci“ - protože makrobiotická strava má nábožensko-filozofickou povahu, je v USA zaregistrována jako náboženství)

PŘIROZENÉ PESTICIDY - II

- **preinfekční látky** - chrání před infekcemi a infestacemi (v rostlině existují od začátku růstu) - glukosinoláty
  - prohibitiny (fytoncidy)* - allicin, solanin, tomatin, cucurbitacein, katechol (cibule), berberin (mahonie)
  - inhibitiny* - oryzalid
- **postinfekční látky** - vznikají až jako reakce na patogena, škůdce (mrkev) nebo i nevhodné abiotické podmínky (např. nedostatečně hnojené)
  - postinhibitiny* – synigrin (brukvovitě), psolaren (fotosenzibilizující furanokumariny a fotokarcinogen - celer, ruta, limetky),
  - fytoalexiny* (rostlinná antibiotika) – phaseollin, glyceolin, ipomeamaron (batáty), kyselina benzoová (jablka)
- **allelopatické látky (přírodní herbicidy)** - juglon (ořešák), kyselina E-skořicová (*Parthenium*), šalvěj, pelyněk (kafr), kyselina salicylová (dub), α -erthienil (*Tagetes*)

Důkazem existence přirozených pesticidů jsou např.:

- **biocidní nebo allelopatické vlastnosti rostlin:** *Pyretrum, Quassia, Deris, Anabazis, Azadirachta*, tabák (nikotin), vratič, pelyněk pravý (thujon) aj. - *jsou ekologičtější a zdravější ??? A není to nakonec jen chemická ochrana, když se aplikuje nějaká chemicky definovaná, i když „přírodní“, toxická látka v množství větším než se v přírodě vyskytuje nebo v daném místě se vůbec nevyskytuje?*

- **jedovatost pro teplokrevné živočichy včetně člověka**

- **šlechtění na rezistenci:** přenos rezistence z divoce rostoucích rostlin do kulturních - záměrné zvyšování obsahu přírodních pesticidů, které z důvodu zvýšení chutnosti člověk stovky a tisíce let nevědomky, ale záměrně odstraňoval

Každý člověk musí sám zvážit, zda chce konzumovat potraviny neošetřené pesticidy, ale s určitým zvýšeným obsahem nežádoucích fytoalexinů, mykotoxinů, fytoagresinů, přírodních pesticidů, biopesticidů a podobných látek nebo bez těchto látek, ale s případným malým obsahem přísně sledovaných syntetických pesticidů

CO JE PŘIROZENÉ JE I VŠESTRANNĚ VHODNÉ, VŠE CO POCHÁZÍ Z PŘÍRODY JE DOBRÉ, CO JE BIOLOGICKÉ JE I EKOLOGICKÉ - I

Mnoho pesticidů není nic jiného než okopírované přírodní látky, vyráběné synteticky, tzn. chemicky. V mnoha případech jsou pak tyto látky „upraveny“ tak, aby byly nejen účinnější, ale aby z nich byly i odstraněny vlastnosti pro člověka a přírodu negativní.

Příkladem jsou např. insekticidy ze skupiny *pyretroidů* (Agrion Delta, Decis, Fast, Karate, Talstar, Trebon a Vaztak). Prapůvod je v látkách, které jsou obsaženy v kopretině (řimbabě) starčkolisté či šarlatové (*Pyretrum = Chrysanthemum cinerariaefolium, P. coccineum*). Synteticky vyráběným pyretroidům proto předcházely zcela přirozené látky jako *dalmátský* (perský, kavkazský, japonský) *prášek, pyretrum, pyretrové extrakty* (Biolity), *pyretriny* (Spruzit-Flüssig a Spruzit-Gartenspray) a *cineriny*. Tyto všechny látky jsou sice zcela neškodné pro člověka i jiné teplokrevné živočichy, ale silně toxické **všemu** hmyzu, ať je škodlivý nebo užitečný - nejsou selektivní.

CO JE PŘIROZENÉ JE I VŠESTRANNĚ VHODNÉ, VŠE CO POCHÁZÍ Z PŘÍRODY JE DOBRÉ, CO JE BIOLOGICKÉ JE I EKOLOGICKÉ - II

Přípravky připravované z *tabáku* (Floron, Nikotan, Savel) - vývar z pouhých třech cigaret je smrtelný pro dospělého člověka, vratiče i některých tropických rostlin (např. rotenon, derris, anabazin a quassiin).

Jestliže tyto látky (např. tabák) aplikujeme na rostlinu na které je 100 mšic, 98 jich sice uhyne, ale zbývající dvě se budou neobvykle rychle množit, neboť jsme jimi vyhubili i jejich přirozené škůdce (sluněčka, zlatoočky, pestřenky, lumky, lumčíky, mšicomary, pavouky a další). Za poměrně krátkou dobu pak na ošetřené rostlině může být mšic více než před ošetřením „skutečně přírodním“ způsobem. Použijeme-li ale sice „chemický“, ale vysoce selektivní Pirimor (je to aficid, tzn. toxický jen na mšice) a zahubíme jim také „jen“ 98 mšic, zbývající dvě mšice si jejich přirození nepřátele, kteří ošetření bez problémů přežijí, najdou a zlikvidují.

CO JE PŘIROZENÉ JE I VŠESTRANNĚ VHODNÉ, VŠE CO POCHÁZÍ Z PŘÍRODY JE DOBRÉ, CO JE BIOLOGICKÉ JE I EKOLOGICKÉ - III

Jsou skutečně všechny „botanické insekticidy“ oproti insekticidům „chemickým“:

- méně toxické vůči necíleným organismům - **selektivnější?**
- **méně toxické vůči člověku** (např. tabák, vratič)

Slunéčko východní *Harmia axyridis* bylo do Evropy dovezeno v 80tých letech min. století za účelem biologické ochrany proti mšicím. V současnosti se nebezpečně se rozšířilo a stává dominantním druhem slunéček, které likviduje larvy ostatních slunéček a kromě toho i přímo škodí na jablkách, vinných hroznech (nevábný pach vína) a broskvích.

Ropucha obrovská - v r. 1935 do Austrálie proti škůdci cukr. třtiny (*Dermolepida albohirtum*) - nyní 200 mil. - úbytek ještěřů, hadů a jiných predátorů (jejich otravy)
- nyní snaha gen. manipulacemi omezit jejich množení.

Co je tedy nejen vhodnější, ale i ekologičtější?

Proč se prakticky nemluví a nepíše o „chemii“ používané v komunální hygieně (např. prací prášky apod.) kosmetice apod. a jen o pesticidech?

ALTERNATIVNÍ METODY OCHRANY ROSTLIN

Většinou se jedná o nejrůznější *vývary, výluhy a maceráty*. Jsou popsány stovky metod, některé jsou logicky zdůvodnitelné, jiné vycházejí jen z předpokladu, že některé rostliny mají léčebné účinky na člověka a proto musejí být účinné i na choroby a škůdce rostlin.

V naprosté většině nikdo nehodnotil jejich skutečnou účinnost v přesných pokusech podle zásad pokusnictví.

Ve dvouletých pokusech jsem nezjistil absolutně žádný účinek u komerčně vyráběného preparátu, který je vlastně jen výluhem ze „žížalího kompostu“ na padlí na rajčatech a na plíseň okurky. Taktéž jsem nezjistil u komerčně vyráběného preparátu na bázi křídlatky sachalinské (Milsana) účinek na tyto 2 choroby.

OMEZOVÁNÍ MŠIC NA OVOCNÝCH STROMECH POMOCÍ LICHŮŘEŘIŠNICE

Velmi častá rada - pomocí lichořeřišnice (kapucínek, Tropaeolum) chránit ovocné stromy před mšicemi. K tomuto účelů se údajně využívá dvou zcela protichůdných principů: 1. lichořeřišnice vysazené pod stromy odpuzují mšice ze stromů nad nimi rostoucích, 2. lichořeřišnice je pro mšice chutnější než ovocné stromy a proto jí dávají přednost a stromů si nevšimnou.

Za roky vlastních zkušeností jsem zjistil, že listy lichořeřišnice jsou občas poškozovány některou blíže neurčenou vrtalkou, dřepčíky a květy pak i blýskáčky. Kromě toho se dosti často na rostlinách lichořeřišnice objevují i černé mšice - mšice maková, která má sice značný okruh hostitelských rostlin, avšak žádná běžná ovocná dřevina k nim nepatří.

Lichořeřišnice mšice neodpuzuje, neboť přímo na ní jedna mšice (maková) žije, ale ani je nevytlapává, neboť tato mšice je pravděpodobně jedinou na ní žijící mšicí a ta na ovocných dřevinách nežije.

ÚČINEK AKSAMITNÍKŮ NA OZDRAVOVÁNÍ PŮD

Běžná rada: pěstovat aksamitníky (afrikány, Tagetes) za účelem ozdravování půd, spočívající ve schopnosti likvidovat půdní hád'átka.

Aksamitník voní („páchne“) a z toho se i laicky vyvozuje, že musí odpuzovat i různé škůdce. Je však velmi atraktivní pro plže, svlušky aj. Aksamitník rozkladitý (*Tagetes patula*) obsahuje sirné deriváty (thiofen a α -terthionyl), které jsou schopny hubit některé mikroorganismy, včetně hád'átek, avšak jen za současné přítomnosti UV záření (slunečního světla), což *v případě půdních hád'átek nepřichází v úvahu*. Podle hodnověrných holandských údajů mají aksamitníky skutečně účinek na hád'átka škodící na rostlinách (tzv. fytofágní hád'átka), ale pouze na jednu jejich skupinu. *Neúčinné jsou na hád'átka listová* (např. jahodníkové nebo kopretinové), hád'átka *osní či stonková* (např. hád'átko zhoubné) ani na hád'átka *květní* (např. tzv. travní hád'átka). Z hád'átek žijících v půdě prakticky *nepůsobí na hád'átka cystotovorná* (např. hád'átko řepné nebo bramborové) ani na hád'átka *hátkotvorná* (např. hád'átka způsobující nádorky na kořenech rajčat, mrkve a petržele). Dovede však omezit kořenová hád'átka patřící do rodu *Pratylenchus*. O jejich škodlivosti se ale ví velmi málo (údajně mohou napadat saláty, mrkev, štěrbák, pór, jahodník, konvalinky a některé okrasné cibuloviny /lilie, mečíky, hyacinty, kosatce, tulipány, narcisy/ - zpomalený růst a vývoj).

Aksamitníky jsou skutečně pro zdravotní stav půdy prospěšné, avšak nelze spoléhat na to, že se pomocí nich zbavíme těch hád'átek, které v našich podmínkách způsobují největší škody.

CIBULÍ PROTI ČERVIVOSTI MRKVE

Velmi častá rada - Střídat řádky mrkve a cibule, která údajně odpuzuje pochmurnatku mrkvovou, původce „červivosti“ mrkve

Výsledky tříletých vlastních pokusů (založených a vedených podle zásad pokusnictví - všechny faktory zcela shodné, dostatečný počet rostlin, dostatečný prostorový odstup mezi variantami, čtyři nezávislá opakování, atd.) se střídáním řádků mrkve s řádky cibule kuchyňské (ze sazečky a z přímých výsevů), póru (z předpěstované sadby) a česneku (jarní výsadby):

V jednom roce bylo poškození tak slabé, že pokus nebyl hodnocen. V ostatních dvou letech nebylo *ani v jedné pokusné variantě zjištěno statisticky průkazné snížení ani zvýšení poškození mrkve uvedeným škůdcem* ve srovnání s kontrolní variantou (samotná mrkev). Avšak - *zvýšené napadení cibule* (ze sazečky i z přímých výsevů) *plísni* než v okolních porostech cibule (vhodnější podmínky pro plíseň vlivem malé vzdušnosti porostu, za kterou byla zodpovědná hustá náť blízkosti rostoucí mrkve).

CIBULÍ PROTI DRÁTOVCŮM

V jedné knize: „Doporučuji vám nejlevnější, nejjednodušší a životnímu prostředí nejmilejší obranu - vypud'te drátovce ze svých záhonů cibulí! Budete-li kombinovat například vždy řádek mrkve s řádkem cibule, budete mít mrkev nepoškozenou a cibuli navíc“

Nejvíce drátovcům *chutná salát a brambory*, ale *škodí i na řepě, jahodníku, mrkvi, celeru, okurkách, rajčatech, travách, kukuřici, pšenici i ostatních obilovinách*. Většinou se uvádí, že *nepoškozuje brukvovité plodiny, včetně řepky a hořčice, pohanku a luskoviny*.

S cibulí, ale i česnekem, poškozenými drátovci je možné se docela běžně setkávat na celém našem území

„LÓGREM“ NA MANDELINKU BRAMBOROVOU A MRAVENCE

Běžná rada: zaručená účinnosti kávové sedliny („lógru“) na některé hmyzí škůdce, především na mandelinku bramborovou nebo na mravence

Vlastní zkušenosti: dospělým mandelinkám neškodí ani jejich čtyřiaadvacetihodinový pobyt přímo v suché kávové sedlině (později začaly sice hynout, ale to bylo jen z důvodu nedostatku potravy, neboť hynuly i ve zcela shodných podmínkách, avšak bez sedliny). Jestliže předem ovlhčené rostliny bramboru byly *posypány suchou kávovou sedlinou*, larvy mandelinky sice ze začátku požíraly ty části rostlin, kde sedlina neulpěla nebo ulpěla jen málo, ale později bez jakékoliv úhony požíraly i ty části, na kterých sedlina ulpěla. Jestliže *odstřižené listy bramboru byly doslova obaleny sedlinou*, larvy je prakticky stejně rychle sežraly jako listy bez sedliny. Následně pak byly larvy přeneseny zpět na neošetřené bramborové rostliny a zde bez jakékoliv újmy na zdraví ukončily svůj vývoj.

Obdobné výsledky s kávovou sedlinou i v případě mravenců. Proti nim byly neúčinné i výluhy z pelyňku pravého nebo z pelyňku černobýlu, které jsou též často doporučovány.

OCHRANA RAJČAT PROTI PLÍSNI MĚDĚNÝMI DRÁTKY

Měď skutečně má fungicidní účinky (částečně i baktericidní, resp. bakteriostatické) a proto také je přítomna v některých komerčně vyráběných fungicidech (Kuprikol 50, Champion 50 WP, Cuproxat SC, Curonex 50, Kocide 2000, Cuprocaffaro).

Vlastní pokus - proti septoriové skvrnitosti (velmi často zaměňována za plíseň rajčete) byla tato metoda zcela neúčinná. Proti plísni však určitý účinek byl zjištěn. Ten však byl jen částečný (přibližně padesátiprocentní) a to ještě jen na začátku onemocnění nebo jen při slabém infekčním tlaku. *Při silné infekci však byly rozdíly s neošetřenou kontrolou prakticky nulové.*

V plodech pocházejících z rostlin s drátky bylo zjištěno přibližně stejné množství mědi jako u plodů, které byly bezprostředně před analýzou ošetřeny přípravkem Kuprikol 50 postřikem na list, což bylo asi o 60 % více než povolují hygienické normy. **Z hygienických hledisek nelze používání měděných drátek doporučovat. A kromě toho, jsou již účinnější a i po jiných stránkách vhodnější přípravky než měďnaté.**

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A BIOPOTRAVINY - I

Recept v jednom časopise na : „ultrazdravý biokoláč“ = biovejce, biomléko, biosemínka slunečnicová a dýňová, biorozinky a bioskořice.

biopotraviny = produkty ekologického zemědělství

„Zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamořují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce“

biošpek, biobůček, biosádlo, biopivo, biouherák, biotabák, biodestiláty, biochipsy a další bioprodukty.

Eko(bio-)jotka - pro zachování *astrální energie* ve svalech je třeba zvířata ponechat zavěšená na háčích dostatečně dlouho

Ing. Barták - „Ekologicky vypěstované potraviny oproti potravinám vypěstovaným konvenčním způsobem vyzařují speciální biofotony“.

Prof. Petr: „V systému ekologického zemědělství lze při dodržení všech předepsaných zásad vypěstovat produkty, které svou kvalitou *nezaostávají* za konvenční produkcí a v některých ukazatelích je mohou *někdy i překonat*“ a „Náročných studií na toto téma nebylo provedeno tolik, aby mohly být vysloveny definitivní jednoznačné závěry“.

Britský úřad pro kontrolu potravin (Food Standards Agency - U.K.): Obsah živin v produktech ekologického a konvenčního zemědělství se neliší. Konzumace biopotravin nepřináší pro lidské tělo žádné zvláštní výhody.

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A BIOPOTRAVINY - II

prof. J. Dlouhý ze Švédské zem. univerzity v Upsalle:

„Ekologické zemědělství je nejelegantnější způsob jak vyřešit současný největší problém evropského zemědělství - nadprodukcí.“ -

je to ale stále pravda, když:

- každoročně na nedostatek potravin na Zemi umírá 10 mil. lidí (z toho 6 mil. dětí - každých 5 vteřin umírá hladem (vražda???) 1 dítě) - denně 25 000.
- hlad a podvýživa ohrožuje světové zdraví více než AIDS, malárie a tuberkulóza dohromady.
- každý sedmý člověk na zemi (842 mil.) nemá dost jídla ke zdravému životu a 1 % jich umírá hlady.
- jen v USA je asi 30 mil. hladovějících.
- při současné úrovni je Země schopna nasytit 12 miliard lidí
- FAO a OECD: rostoucí poptávka zvýší v příštím desetiletí globální ceny potravin o 10 až 40 %
- prof. Š. Svačina (přednosta III. IK VFN): „Biopotraviny jsou z hlediska zdravotního úplně nesmysl... Existují studie potvrzující, že ti, kdo se živil biopotravinami, nejsou o nic zdravější než ti lidé, kteří jedli potraviny normální. Dokonce vzhledem k tomu, že se v biozemědělství nepoužívá nic proti plísním, mohou být i nemocnější...Nebo si vezměte, že jednu z prvních českých cen za biopotraviny dostal biouherák... Biošílenství odvádí lidi od jiných nebezpečí.“

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A BIOPOTRAVINY - III

Pensylvánie (USA): 91 % biokuřat obsahovalo *Cambylobacter*, u konvenčních jen 8 %

Není nejvyšší čas přestat mást hlavu spotřebitelům o přednostech biopotravin (*jsou zdravější, zajistí lepší kondici, mají lepší chuť*) a začít hospodařit na půdě tak, aby nás všechny uživila? S tím souvisí i problém zacházení s půdou. Současný úbytek zemědělské půdy na úkor průmyslových zón, „marketů“, satelitních městeček (*„paneláku naležato“*), fotovoltaických elektráren je **zločin**, za který nás budoucí generace zaručeně nebudou chválit.

Denně se u nás „ztrácí“ 6 ha zemědělské půdy, tj. 2 200 ha ročně

Přitom jen v Evropě každoročně 89 milionů tun potravin přijde nazmar

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A BIOPOTRAVINY - IV

S rozvojem chemizace (minerální hnojiva a pesticidy) **zemědělství** (50. a 60. léta min. století) **se výnosnost zemědělské půdy ztrojnásobila!** **Nebýt toho, musela by se enormně zvýšit plocha obhospodařované půdy a to na úkor lesů a pralesů.** **V ekologickém zemědělství se snižuje množství energie na výrobu hnojiv a pesticidů, ale roste potřeba energie na zpracování půdy, kultivační práce a odplevelování**

Ekozemědělci se údajně vracejí k postupům v devatenáctém století. Jenže:

- v tu dobu bylo na světě jen asi 1,5 miliard obyvatel (nyní 8!)
- průměrná délka života u nás byla před sto lety o 26 (muži) a 30 (ženy) let kratší než nyní (u nás je nyní 73 a 79 let)

EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ A BIOPOTRAVINY - v

V r. 2012 bylo u nás ekologicky obhospodařováno 488 000 ha, což je 11,4 % z celkové výměry. Z toho 407 000 (83,4 %) jsou TTP, 1,3 % sady a 0,2 % vinice.

Biopotraviny kupuje cca 4 % obyvatel, utratíme za ně v průměru 200 Kč ročně a jejich podíl na spotřebě všech potravin je cca 1%.

Majitelé biosadů (6 300 ha) pobírají ročně 12 000 Kč dotací na 1 ha, ale řada z nich nesklízí vůbec žádné ovoce = **dotování nevýroby**

Roční dotace na ekologické zemědělství - 1 224,5 mil. Kč (v r. 1988 48,1 mil. Kč)

Biopaliva - vyšší spotřeba vody na pěstování, dopad na cenu potravin (Mexico o 60 % cena tortil, Čína o 43 % cena masa (sója), **kácení deštných pralesů**, **energetická návratnost** (spotřeba energie na výrobu bioetanolu je vyšší než energie kterou může poskytnout)

BIODYNAMICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

založeno na ezoterním chápání vztahu člověka a vesmírné energie (Rudolf Steiner)

ezoterie = filozofie vycházející ze středověkého okultismu s prvky alchymie, astrologie a spiritismu, theosofie (inspirována buddhismem a hinduismem), křesťanskou tradicí a rosekruciánstvím

Metody:

- **homeopatie** (mikrodávky popela ze škůdců - spalování myší či slimáků)

- **minerály ovlivněné planetami** - „křemenáček“, „roháček“, - jemný, ručně(!)

rozemletý horský křemen, kterým se naplní kravský roh, ten se za přesně definovaného postavení nebeských těles zakope a po určité době vykope - 2,5 g/ha - „podporuje biochemické pochody, tvorbu humusu, činnost mikroorganismů, klíčení, zakořeňování, kvetení, nasazování plodů, pevnost tkání, vůni, chuť i trvanlivost“

- **kosmické a fyzické síly** - jelení žaludky nebo lebky (rohy a parohy jako „antény“

nasávají astrální síly) plněné kopřivami či kravinci březích jalovic nebo měchýře krav řebříčkem a zakopáním do země (přijmou síly fyzické). „Za pomoci lidského ducha vznikne zcela nová hmota, ve které je překročen práh pro přírodu samu nepřekročitelný“

Kdyby tyto metody byly účinné, již by se dávno v praxi běžně aplikovaly a to bez ohledu na všechny aktivity chemické lobby.

Biodynamické zemědělství je součástí ekologického zemědělství, je organizováno ve sdruženích Demeter a u nás se uplatňuje v rámci svazu ekologických zemědělských producentů PRO-BIO jako jeho biodynamická sekce.

BIOPOTRAVINY = ZDRAVÉ POTRAVINY - I

- Jestliže jen určité potraviny nazveme „zdravými“, pak všechny ostatní jsou logicky *nezdravé*? (nařízení EU z r. 1991: etiketa označující původ nemá u spotřebitele vzbudit dojem, že je současně garancí lepší nutriční hodnoty nebo chuťových vlastností)
- Pesticidy a hnojiva se nepoužívají jen pro zvýšení produkce, ale i proto, aby se zlepšila jejich kvalita, včetně kvality zdravotní, např. aby měli nižší obsah velmi nebezpečných mykotoxinů a toxinů produkovaných škůdci (pilous černý, roztoč moučný, zrnokaz hrachový, bekyně zlatořitná) aj.
- Když člověk nebude chránit rostliny proti jejich chorobám a škůdcům, budou se bránit samy a to tak, že si samy vyprodukují *přirozené obranné látky*, které ve vztahu ke člověku nejsou o nic lepší než syntetické pesticidy
- podle seriózních výzkumů se sice výživa podílí na výskytu rakoviny v **35 % případů** (30 % kouření a drogy, 10 % různá virová onemocnění, 4 % povolání, 3 % alkohol a drogy, 2 % životní prostředí), **avšak přibližně 99 % z tohoto podílu (35 %) připadá na přirozeně se vyskytující karcinogeny a pouze necelé 1 % připadá na různá ochucovadla, konzervanty a jiná potravinářská aditiva, mykotoxiny, těžké kovy a pesticidy** (= z 10 000 případů rakoviny 35 připadá na uvedené případů).

BIOPOTRAVINY = ZDRAVÉ POTRAVINY - II

V Japonsku se dožívají nejdelšího života (78/85 let, u nás 73/79), ale současně je zde i největší spotřeba pesticidů na světě - na přibližně tisícině (0,115 %) celosvětové výměry obdělávané půdy spotřebovávají více než 9 % celosvětové produkce pesticidů. To znamená přibližně 90x více než je celosvětový průměr (v Nizozemí 3,8x, Itálie 4,3x, Belgie 5,4x, Malta 10,9x více pesticidů na jednotku plochy než u nás). V přepočtu na 1 obyvatele je to v Japonsku 4,5x více než celosvětový průměr. Přitom v Nizozemí jen 1 % testovaných vzorků je s nadlimitními hodnotami a celých 90 % s hodnotami nižšími než 1/10 limitů

SZPI - tehdy ČZPI (1993) - namátková kontrola prodejen „zdravé výživy“: 40 % vzorků nevyhovovalo nadlimitním obsahem těžkých kovů (kadmium, zinek a měď u pšeničných klíčků, sóji, sójové mouky a pohanky), oxidu siřičitého (sušené meruňky, švestky a rozinky) a dusičnanů (cukety, zelí) a v 1 případě plesnivá sója.

NRCRPP „Z odborné literatury nejsou známa žádná zdravotní rizika z konzumace reziduí registrovaných pesticidů v potravinách.“

Britský úřad pro kontrolu potravin (FSA): „Existují malé rozdíly ve výživné hodnotě obou typů potravin, ale není žádný důkaz o jejich zvláštním vlivu na zdraví populace.“

BVL - SRN (2009) - 46,2 % vzorků z konvenčního zemědělství bylo bez kvantitativně měřitelných reziduí pesticidů, u vzorků z ekolog. produkce (1 260 vzorků) to bylo 77,4 %

BIOPOTRAVINY = ZDRAVÉ POTRAVINY - III

Londýnská škola hygieny a tropické medicíny (na základě analýzy 169 studií):

Biopotraviny nejsou o nic zdravější než normálně vyráběné potraviny. Chybí důkazy, že by biostrava přinášela nějaké zvláštní zdravotní výhody a není žádný důkaz o jejich zvláštním vlivu na zdraví. Oba typy potravin (plodiny, maso, vejce a mléčné výrobky) mají přibližně shodný podíl Ca, Fe a vitamínu C. Preferování biopotravin je opodstatněné pouze z hlediska přístupu k chovaným zvířatům nebo ochraně životního prostředí.

Stanfordova univerzita v USA (na základě analýzy více než 200 studií): Biopotraviny se svým složením neliší od běžných potravin. Mají však vyšší hladinu dusičnanů.

Biomléko má přibližně stejné množství vitaminů, tuků a bílkovin, ale i bakterií a virů způsobujících onemocnění, avšak má více nenasycených omega-3 kyselin.

- Odborné ani laické degustace ještě nikdy hodnověrně nedokázaly, že biopotraviny jsou lepší, chutnější a voňavější. Biovína jsou dokonce většinou horší kvality.

Povolené limity pesticidů v potravinách jsou stanoveny velmi přísně - počítají s množstvím škodlivé látky, kterou bychom mohli přijímat po celý život

Ještě nikdo hodnověrně neprokázal, že třeba i celoživotní konzumací biopotravin se prodlouží život o pouhou jednu hodinu

Řada převratných objevů má své kořeny v grantech od výrobců

BIOPOTRAVINY = ZDRAVÉ POTRAVINY - IV

Jde jen o dobrý marketinkový tah

Pojem biopotravina je z hlediska vědecké medicíny jeden z největších podvodů na spotřebitelích, **neexistují prokazatelně pozitivní efekty** - prof. Š. Svačina -

klinika endokrinologie a metabolismu 1. LF UK

Veřejnost považuje za nejzávažnější kontaminanty potravin: rezidua pesticidů, dále pak průmyslové kontaminanty, aditiva („éčka“) a rezidua veterinárních a humánních léčiv

Skutečnost (hygienická studia):

- **Mikrobiální kontaminace**: dochází k ní v celém procesu „od vidlí po vidličku“ (hnojení, závlaha), tržní a kuchyňské zpracování (např. naklíčená semena), skladování a distribuce (plesnivění, kvasné procesy),
- **Přírodní toxiny** (strumigeny, karcinogeny a mutageny) - např. kyanovodík (meruňky, luštěniny), solanin (brambory), saponiny (sója, špenát)

A co v životním prostředí např. komunální hygiena, prací prostředky, změkčovadla (ftaláty), zubní plomby (i „bílé“), hormonální látky (antikoncepce) atd.?

PROSPĚŠNOST PESTICIDŮ

Odhaduje se, že díky pesticidům byly zvýšeny výnosy do té míry, že se radikálně omezilo kácení lesů a tím byla za posledních 50 let zachráněna polovina současné plochy lesů.

Současná produkce biopaliv má za následek celosvětový růst cen potravin, protože zabírají půdu potřebnou k obživě.

Eliminace pesticidů a „umělých“ hnojiv: značné snížení výnosů, tím zvýšení cen potravin, což by mělo za následek snížení konzumace ovoce a zeleniny jako hlavních zdrojů antioxidantů a účinných preventivních prostředků předcházení rakoviny a tím zvýšený výskytu rakoviny.

DDT - díky tomuto insekticidu bylo zachráněno cca 25 mil. lidských životů (malárie) a USA vyhrály válku v Tichomoří

Cena biopotravin je v současnosti u nás vyšší o 40 až 535 % - v

průměru o 140 % (např. mrkev 2,5x, paprika 3x, rajčata 4x, jablka 4,5x, oleje 3,8x, maso a masné výrobky - 2x, biobrambory v „akci“ - 49,90 Kč/kg, biovejce 10,- Kč/ks, biopunč - 410 Kč/l, biočaj - 150 Kč/40 g, biokuře 250,- Kč/kg) - to vše v obchodních řetězcích a ve spec. prodejnách ještě + 20 %

Biokrmiva pro psy a kočky - 150 až 350 Kč/kg

Biopotraviny se na celkové spotřebě potravin u nás v r. 2009 podílely jen z 0,75 % a nakupuje je jen 4 % obyvatel

BIOKORIDORY, PŘÍRODNÍ ZAHRADY, NEOBDĚLÁVANÉ PLOCHY

Je logické, že v přírodním (= neudržované) ekosystému je větší biologická rozmanitost (biodiverzita).

Skutečností ale je i, že takovéto prostředí je často *ideální i pro vývoj řady škůdců kulturních plodin* (např. většina druhů mšic /mšice jitrocelová, svízellová, podbělová, bodláková, broskvoňové, švestkové a mnoho dalších/, které jsou všeobecně vážnými škůdci ovocných dřevin, ke svému vývoji potřebují různé volně rostoucí /= nepěstované/ druhy rostlin, kterých však na obdělávaných /„nepřírodních“/ pozemcích je minimum). Obdobně je tomu i u dalších hmyzích škůdců nebo u tzv. dvoubytných rzí a i některých dalších *původců chorob*. Jiné volně rostoucí rostliny (= nepěstované, nekulturní) jsou pak vhodnými rezervoáry pro nejrůznější choroby, a to zdaleka nejen pro virové (stobur, ZYMV atd.).

Pod až magickým slovem „přírodní“ (ale i předponami „eko-“ či „bio-“) se někdy skrývá jen neschopnost udržet pozemky v takovém stavu, v jakém by majitel či uživatel chtěl mít, ale z nějakých důvodů to nezvládá. Pak se zanedbané plochy zemědělské půdy (např. zahrady) jednoduše vydávají za záměr a označí se jako „přírodní“ či „eko-“.

SOUHRN

- Žádná lidská činnost není zcela prosta rizik.
- Největší a současně nejstarší chemickou továrnou na světě je příroda, která je současně zdrojem velkého množství jedů, z nichž některé se vyskytují v koncentracích nebezpečných životu.
- Paracelsus: Mezi jedem a lékem je rozdíl jen v dávce („*Dosis sola facit venenum*“)
- Ekologické zemědělství je nejelegantnější způsob jak vyřešit dosavadní největší problém evropského zemědělství - nadprodukcí.
- Ekologické zemědělství a biopotraviny nesouvisejí se zdravím konzumentů a jen okrajově s ekologií - je to především problém politický, ekonomický a ideologický, který není založen na faktických základech.
- Ještě nikdo hodnověrně neprokázal, že třeba i celoživotní konzumací biopotravin si prodlouží život o pouhou jednu hodinu.
- Ze zákona jsou u nás registrovány jen neškodné pesticidy - kde jsou tedy ty jedovaté?
- Kdyby „alternativní“ metody byly účinné, již by se dávno v praxi běžně aplikovaly a to bez ohledu na všechny aktivity chemické lobby.
- Pojem biopotravina je z hlediska vědecké medicíny jeden z největších podvodů na spotřebitelích, neexistují prokazatelně pozitivní efekty.
- Mění se vlády, mění se společenské systémy, ale potřeba jíst zůstává
(M. Gándí)